

1365

వి మ ల .

32

(అయిదంకములనాటకము)

1365
1930

ఇది

తెలుగు భాషిగాజకవిచే రచింపబడి,

ఉమ్మడి అరవిందవిగారితే సరిన

1365

1365

370-నా

19 DEC 1930

మ.రా.శ్రీ వల్లూరి వెంకన్న గారికి

కృతిగానానంగబడి,

వారిద్రవ్యసహాయమున బ్రకటింపబడినది.

జీతకామరనా స్తవ్యలగు

ఉమ్మే లులీ మంకటచే మనములంకరి

వయారి వెంకన్న గారికి

కృతిగాకాసంగతి నాన్వేషనమున

ప్రకటనమునకి,

శిరామాపేరిక నందు ముద్రించబడియె.

వాటమంచి.

1930

రిజిషరు, కాపీస్టరు.

బిల్వలి

అయిదవ ముద్రా లక్షణము.

ఇది,

తెలఁగఁగల భాషామయము - లెఱవడి,

ఇండువచ్చుపాత్రలు.

సూత్రధారుడు:—సటకుడు

దురాచారుడు
అనారోగ్యుడు } :—సోధకులు

విద్యాధరుడు:—గోపాలునితండ్రి

వీరనారాయణ
వెంకట్రావు } :—ధర్మకర్తలు
నరసింహరావు

గోపాలుడు:—విమలకుమారుడు

వేణుగోపాలమూర్తి:—భగవంతుడు

రామవర్మ:—బడివంతులు

ఘనసూకాను

రంగడు
సుందరం
దీక్షితులు
తిరుపతిరాజు } :—బడిపిల్లలు

అనంతుడు

అర్జునుడు:—పూజారి

స్త్రీలు.

నటి:—సూత్రధారునిసతి

మృత్యుదేవత:—సోధకురాలు

విమల:—కథానాయిక

చకోరిక:—విమలచెలికత్తె

శ్రీ కారము

ఉ. శ్రీకరమాలతాంత మొక • చేడియకివ్వ సిగ్గ ధరించి య
స్తాకవిలాససంతసము • తోడులదూగుచు శౌరి పాదముల్
చేకొని యొత్తు రుక్మిణియ • శేషవిశేషవిలాస సంపదల్
గైకొని బ్రోచునిర్యమునుఁ జూచర మొప్పుగి వెంకనాఘ్నినిన్.

విష్ణుస్తుతి

ఉ. భక్తులబోచుటేతగుచుఁ పాయమటంచు దలంచి నిత్యమున్
భక్తపరాయణునిసగ • బ్రహ్మకు శ్రీకరుణాకరుండు స
ద్భక్తహృదాబ్జవాసిన • పాలకుడవ్యయుడప్రమేయు డ
త్యుక్తుడు వెంకనాఘ్నినిన్ • గాత్రసంపదలిచ్చిగాచుతన్.

శివస్తుతి

ఉ. ఎవ్వనికేను మోములును • రెవ్వని కీర్తరు ముద్దుపుత్రకుల్
ఎవ్వని యిల్లుకొండ సగ • మెవ్వని మేనులతాంగికిచ్చెయిం
కెవ్వనిభూషణంబు లిలయందు భయంబుగలుంగజేయు నా
పువ్విలుకాని నైరికడు • పూజ్యతి నేలకు వెంకనాఘ్నినిన్.

గౌరీస్తుతి

చ. మగనిశరీరముగొనిన • మానినిముద్దులమోహనాంగిమేల్
నిగనిగ తక్కులన్ వెలయునీటగు మేల్మోపశించి సామ్మలన్
తగధరియించి మిక్కుటను • దారత భక్తుల నెల్లగాచు నా
మగువ నిరంతరంబుయసఁ మానశీరుల్ నిడువెంకనాఘ్నికున్.

బ్రహ్మ స్తుతి

చ. నిజపురి పాలకుండు కమః • నీయ జలోద్భవ సంభవుండు మా
నిజన మనఃప్రియుండు తరుణీమణి వాణిధరుండు పున్నతో
ద్భుజబలశౌర్య ధైర్యసురభూషణ్యుడగ్గిడవేల్పు నిత్యము
సుజనవిధేయుడైన కృతి • స్వామిని బ్రోచుత సంపదాళిచే.

గణపతి స్తుతి

గీ. దీర్ఘప్రణవాన్వితాకార • దివ్యనామ
రూప మెవ్వని భజియింతు • నాపరేసు
నమితగుణరూపు డత్యంత • నార్యవేల్పు
డైన గణపతి వెంకన్న • నవనిగాచు.

సరస్వతి స్తుతి

క. పల్లవ మృదుకోమలి విధి
యిల్లాలు గుణావతంశి • యిల భక్తుల హృ
పుల్లమున కరుణ జూచెడు
తల్లియె వెంకన్న నెపుడు • దయగాచు నిలక.

కృతిపతివంశ వర్ణన

అపరిమితానంద దాయకంబుగా నా యొనర్పబూనిన
విమల యను నాటక క్రమమునముందుగా కృతికర్తవంశ వర్ణన.

వల్లూరి వెంకన్నగారి వంశము

గీ. ధరను వల్లూరి కులసుధా • కరమునందు
బుట్టిరెందొ రత్నము • లట్టుపగిది

యందు బుచ్చన్న యనెను నా • మాంకితుండు
యుద్భవంబయ్యె నీతక • రుని విధాన.

క. ఆతనికిని యల్లమ్మను

నాతలిరులబోడిగూడ • యానందముతో

ఖ్యాతిగ పుత్రుని గాంచిరి

యాతడు వెంకన్న పత్ని • యచమ్మధరణ్.

ఆ. అట్టి వెంకనాఖ్యు • కచ్చమ్మకును పుత్ర

డుదయమయ్యె మంచి • సుదినమందు

అంతనుంచి పెక్కు • యానంద మొదవుచు

జలగె నీతకరుని • చందమునను.

క. నిబ్బరమగు ధైర్యుండును

తబ్బిబ్బిసుమంతలేని • దాతయు కలలో

దబ్బరలాడని వాడును

సుబ్బయ్య యచంగనా వ • సుంధర బరగెన్.

సీ. సుబ్బయ్య యను మాట • సూక్ష్మమేగాని యా

తమజేయు దాతృత్వ • మనని లేదు

సుబ్బయ్య యను మాట • సులువె యశాగాని యా

తని సాహసంబుచు • దలచలేము

సుబ్బయ్య యను మాట • నబ్బుకోగాని యా

తని యుదారత్వంబు • దరచలేము

సుబ్బయ్యయను టతి • సాంపెయే గాని యా

తని నిర్మలత్వంబు • దాచలేము

గీ. నుబ్బయాఘ్యంఁడె యిలమింద • సూర్యసుతుడు
నుబ్బయాఘ్యంఁడె యిందుగ్గిని • సుతుడనదగు
నుబ్బయాఘ్యంఁడె కరువలి • సూనుడగుట
నుబ్బయాఘ్యంఁడె కేవగు • సుమ్ముభువిని.

ఆ. రవికి చాయయట్లు • రాముని సతియట్లు
పువ్వువలచు తావి • పాలుపయట్లు
వీరమాంబయనెను • విమల సతీరత్న
మమరె వీరిసుగుణ • మరయతరమె.

మ. ధర్మపైనుండు నదేది లేదనుచు సుధర్మంబులో నెంచి యీ
ధరణికి బీదల సాదువర్యులదగ్గ • దాక్షిణ్యతనగాను యీ
కరుణా పూర్ణప్రవర్త సత్యమతిగా • కంసారి నే నిత్యమున్
స్మరియించంగల వీరమాత ధరలో • స్వశ్చన్ననిత్యాత్మయై.

గీ. తీరనీరములును గూడు • చెలువయట్లు
వీరిదాంపత్యమున కతి • విమలలై చ
ఏపురుకయించె సుతులు పృ • స్వీతలమున
పాండుపుత్రులకై వడి • ప్రభ జలంగ.

వల్లూరి వెంకన్న

సీ. వారిలో నను సదా • చారప్రవర్తనై
దనరారు వాడును • దైవబలుడు
మృదుచుధురాలాప • ములు బల్కు- వాడును
నిర్మలమాటల • నెగడువాడు

నత్యగుణంబే ప్ర • శస్త్రమం చువాడు

పరులదూషించు • సరసనరుడు

విభవసంపన్నుడై • విర్రోపీగనివాడు

సుభకార్యములజేయు • సొరపువాడు

గీ. జగముగ్మంగిన ధైర్యంబు • చరసితు

కానిసనిగల్గు నోటును • కాలునిడమ

పనియులేకున్న నొరులతో • బలుకబోడు

అట్టివల్లూరి వెంకన్న • నవనిగలిగె.

సీ. దైవకార్యమటన్న • తలదాల్చి సంతోష

మట్టుపడంగ పె • ల్లుబ్బువాడు

కడుదీనులై కమ్మ • కిసుమన్న పేరిమతో

గలనదార్థములిచ్చి • గాచువాడు

కానిపొడువనీటి • గైకొనబోవక

శత్రునినరుడై • చురువాడు

సిరియున్న పనికను • చుర్రోగిచేకి

పనయనినరుడై • వెలయువాడు

గీ. కమ్మవారిగొ సత్త్విరి • గాంచువాడు

తండ్రికన్నను ఘనక్కా • శత్రురండు

అగయవల్లూరి కుసుభూ • షణుడనంగ

వెంకటేశ్వరి నాముడై • వెలశేనిడు.

ఉ. ధీరుడు సద్గుణాకరుడు • దేవునియంచలి భక్తిగల్గు వా

డారయనిట్టి పుత్రుడు • యుబగుటకొనగ తల్లివండ్రికిన్

చారులు మంచివాటబెడి ♦ దంబగు కీర్తిజగంబుప్రాకుటల్
కారణమాను ఎందరిల ♦ గల్గిన్ పోయిన్ వారిలెఖయే.

గీ. విమలసుగుణండునకల వి ♦ వేకియైన
వెంకనాక్యనకొక పత్ని ♦ వీరమాంబ
యనెను ప్రీతిరత్న మొనగూర్చె ♦ ఘనతమీర
స్వర్నమునకును తావి పా ♦ సంగురీతి.

సీ. పతియెడై వమటంచు ♦ భావించుయిల్లాలు
పతిమాటదలదాల్చు ♦ పద్మగంధి
కఠినవాక్యములు ప ♦ ల్కుట నేరనిలతాంగి
వికటముల్ నుడునని ♦ వెలదిమిన్న
మరపునై నయబద్ధ ♦ మాడని తన్వంగి
నిత్యసంతోషాచ ♦ నీయసుదతి
పల్కులతేనియల్ ♦ జల్కెనుమనవతి
పరులసోనరులట్లు ♦ బలుకుతన్వి

గీ. ధర్మగుణముల వర్తించు ♦ నిర్మలాంగి
జీవహింసకు చొరనట్టి ♦ చేడెమిన్న
లేమివారల కనుప్రేమ ♦ నోముచెలువ
వీరమాంబయె కులమున ♦ పేరుగాంచె.

గీ. వీరలకు పుత్రుడొకడుయు ♦ చారగుణుడు
నడుగొకరుడమల ప్రి ♦ శస్త్రనాము
డతులితానంద మూర్తియై ♦ యలరువాడు
బొడమె వీరాజునామంబు ♦ పొందుపడగ.

గీ. యిట్టిసతిసుతులను గనీ • యింపుమోర
 ధరగృహస్తాశ్రమపు ధర్మ • తతులనెల్ల
 గడపుచునుయొక్క నాడతి • గౌరవము;
 సన్నగనుగొని యిట్లనె • విన్నపమున.

గీ. శ్రీహరిచరిత్ర సర్వాఘ • చలనమంచు
 పెద్దలు వచింతురాకథ • పెంపుజేసి
 కృతియొనర్చును నాపైని • గుణవిశాల
 ధరతరక్షువు బాపిరా • డ్వరకవీంద్రా.

అనిననన్ను సగౌరవముగా కోరి నాకుకొన్ని కార్యముల
 యందు దారగుణ స్వభావుండై మేలుజేయుటయు, శ్రీహరి
 కథాకృతి కుతూహలా యత్తచిత్తుజేటకున్న, నాకెంతడూ
 సంతోషదాయకంబై యేతన్నాత్మలకు లభించని యీవేణు
 గోపాలుని చాఠిత్రము కృతిగా యొనర్చుచున్నాడను. గావున
 యాపరాత్పరుడు విమలావిద్యాధర గోపాలునగాచు తెరంగున
 వెంకన్న, వీరమాంభ, వీర్రాజు మొదలగువారిలనుగాచి రక్షిం
 చుచు సర్వసంపద లొసంగు గావులపరి.

వి మ ల

నాం ది.

(సూత్రధారుడుప్రవేశము)

సూ—(సభజూచి) ఇట్టిశి కాగో గణ్యులమనంబే యుపాయం
బున నానందంబు గలుగజేయ గలుగుదును, ఏకార్య
మునకుధర్మపత్ని సహాయ మెక్కుడు ననుకూలముగదా!
(తెరవాకజూచి) సో! నీయలంకారము పూర్తియైనచో
ఒక్కసారి యిటురమ్ము

నటి—(ప్రవేశించి) నానా! సమస్కారము. అలంకార ధారి
నగుటచే న్నాగై నది క్షమించి చచ్చు బిలచుకార్యము
(జూచి) ఒహహా! తెలిసింది. నాటకప్రదర్శకులుగా
నున్నారే.

సూ—నటీ! చెప్పకయే చెప్పకొనినందులకు యీపారితోష
కము. నైకొని, ఏనాటకము ప్రదర్శనీయమో దెల్పుము.

నటి—నాథా! మీకన్న నా కెక్కుడు తెలియునా! అయిన
తోచినది.

క. విమల యను నాటకంబే
క్రమమగు నీసభకు నెల్ల • కనుమ్యముతో
బ్రమియింప జేయుగావున
యమితానందంబుదాని • నామమునాథా.

సూ—ఇదియే కవిచే వ్రాయబడినది.

నటి—తరతరు బాపరాజకవితే వ్రాయబడి తాపేశ్వరపు
వాస్తవ్యులగు వట్లారి మొక్కగారికి కృతియొనంగ
బడినది.

సూ—అట్లయితే ఇది కవిప్రసంగమే మైనదియే. ఇకజాల
మేల గాని, యేది యీవసంతమునకు దగినట్లునామృదు
మధురిగాన మొక్కసారి జేయుము.

నటి—మునుపటియంతి శ్రావ్యముగా యుండకున్నను తమ
యాజ్ఞానునారి మట్లనే వాడెదను.

అంతే—అదితాళం.

[ప॥ యీవసంతము | మనీయస్వంతము కను
పావనంబు చేసి యలరు | ప్రేమిమలాంతము॥

1. కోకిలములు శోభిల్లపై | సూర్యుని కాకములుజేరి
భీకరముగ నిదుమసాగ | పెరుభయమందుచు చిలుకలు
కేకలువేయగ గోరిలు | కేగింతులిడుచుండగ
చీకాకైభృంగసమితి | చలరేగగ పశిగావులు
యీకాలంబనకను పొద | లిగురొత్తగ యలరునట్టి॥యీ॥

సూ—రమణీలలామ! నీవాగ్నిపాపమునకు తోడుగా కంఠభూ
షణముగైకొనుము (పూలదండవేయును.)

నటి—నాథా! నన్నింత పెద్దజేయు పెందులకు. మీదానురా
లనుగద.

నూ—అవును అందులకే యట్లలంకరించితిని. తప్పేమియున్నది.

నటి—సరియే మీచిత్తమున కశ్యథాయత్తంబున్నదా. నాథా!

మనయాలశ్యమునకు మాపరులు విసుగుజెందుచున్నట్లు

పోడచూపుచున్నది. మన కార్యమున కుపకృమింతుమా.

నూ—అవునట్లనే మనమిక పోదము.

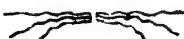
(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

వి మ ల

ప్రథమాంకము.

(దురాచారుడు ప్రవేశము.)

దురా—అయ్యలారా! నేనెవ్వరినో మీ కెల్లలకు గోచరమైనదా!
నానోటనుకుపనిదే, దురాచారుడని పొడగట్టు నావ్యక్తి
యే మీకు వెల్లడి చేయగలదు. నేనీప్రపంచమంతట
యిప్పుడు నిండ తాండవమాడు చున్నాను. కొందరు
శుంతలు.

గీ. ఇల్లలికి మళ్ళుగట్టిపై ♦ నీళ్ళుబోను
కొని ప్రతంబులు జపములు ♦ యనుచు చాల
కట్టములు పాలబడియు మూ ♦ ర్థతను మెలగు
మానవులకెంత దురవస్థ ♦ గానయ్యె.

జగతిపై బుట్టినది మొదలు చచ్చుసర్వంతము స్త్రీపురు
షువినేక్షితవచ్చు, అతిభేదమేమిటి, నీతిదాయకమేమిటి.
సర్వమొకటియే, కాని, నేటికి నాపట్టులో, నొక్కటి
నిష్పలమగునట్లు తోచుచున్నది. యీ విద్యాధరుని
సదాచారిత్రవెంట మాత్రప్రయత్నించినను విఫల
మయ్యె. తన భార్యయో, మగని యుక్ళనుమే, బెంచు
చున్నది గాని, నా మాయలో బుటలేదు. కానీ!
యెన్నటికైనను, చేజిక్కుకుండునా? యెప్పటికి తన

యాటలేనాగునా? చీమచొరుంతవోటు చొరకిన మద
పుటేనుగుచు లాగకుందునా! నాకు తావుదొరికిన గాని
మా యనారోగ్యునికి వోటేలేదు. అట్లు లేకున్న, మా
రాజుగంట గణ, గణ, మోగినేరకు. మా రాజునకు
ప్రధమశిష్యుడను నేనేగదా! యగ్నేశోభము కూడదు.
పిమ్మట యేమగువో. (నిష్క్రమించుచు.)

(అనారోగ్యుడు ప్రవేశము.)

అనా—బతే! ప్రభుశ్వమన్ని యిట్లుగవలయును. నీచుదగ్గర
నుంచి సామజమునరిగు, నాక్రియశిష్యులుగదా! ఎక్కడ
జూచినా నాదియే మహిమ. ప్రతివైద్యుడు, ప్రతి
యవ్యోగి, ప్రతిహుగీకుడు, పయేల ప్రతిమానవుడు
నాదాసుడు, నాప్రభావనట్లు విశ్లేషించుకొనే, కొన్ని
అనారోగ్య వ్యవహారముల నాచేతే పన్నియుంటి.
వాట్లు జిక్కని మా ప్రభావము. అది యేమటో తెలి
యునా? కంటబడిన కాఫీచాయను వేల్చి తీరవల
యును. రాత్రి జంగులనా, పగలుచిద్రీ, వేరదప్పిం
చుట, అవేళోపము, మలమూత్ర సకాలస్తంభనము,
మాయాకల్పిత ప్రదర్శనలు, పరిచారాధుచుంబరము,
జరధనాపేక్ష విశ్వప్రచక్షుడు. సువన్నియు నాకుప
కారములేగదా? పూటపూట యిట్లు నా పుట్టినిల్లే
యిన్ని స్వోహుల బన్నిచ్చోడే మానా యీ పద్యా
ధరుడు మాత్రము నాచే జిక్కకున్నాడు.

గీ. పెక్కుయత్నంబు జేసిన • చక్కనైన
దారిదొరకియు నాకోర్కె • దీరకున్నె
పిమ్మట యనుంగు మృత్యువు • సమ్మతమున
మా మహారాజునకు తృప్తి • బరపకున్నె.
నాయత్నలోభ మెందులకు. వెంటాడుచునే యుందును.
అనువంతవోటు దొరకిన ఘటును లొగవచ్చును.

నిష్క్రమించుచు

(మృత్యుదేవత ప్రవేశము.)

మృ—బలే! నేను మృత్యుదేవతననేపేరు నాకెరుబెట్టిరో గాని
నాపేరుకు తెగినవని. చరిత్రగత పరిచారములు. పరిచార
కథానికీతగిన దేశాచారము. నాకు జాలి, దయయును
నవి సృష్టించ ముచిన బ్రహ్మదేవునకు, సాష్టాంగనమ
స్కరింపము. భార్యయంత యేడ్చిన భర్తను, భర్త
యెంత వగచిన భార్యను, కల్లయెంత యేడ్చిన పిల్లలను,
పిల్లలెంత యగ్గించి కల్లెరి, మిక్కిలైంతగుండెన, స్నేహి
తుని, స్నేహితులెంతయగ్గించి, మిమ్మని, ప్రభువెంత
యుడికిన ప్రజలను, ప్రజలెంతయేడ్చిన, ప్రభువుని,
విడదీసిపోయెను. యెన్ని జేసిననేమి. వినులా విద్యాధరుల
వద్ద మావాత్సకు నిలువనీడలేదు. అందుచే నాకు
చూచుటకై ను యుకాశము గానరాదు.

గీ. నిత్యమును నెంటు దెరుగాడి • నేర్చుమీను
జూచుచుండిన యిందుక • దోచుచోటు

ప్రథమం కము.

యత్నలోభంబు జేయుట • యేల సాధ్య

మైనమట్టుకు యోచించ • మంచిగాదె.

క్రియకు మనకు పనిగలుగ కుండునా! అది మాత్రము
తప్పదు. (నిష్క్రమించును.)

— —

ప్రథమరంగము.

స్థలము

బాహ్య హరి గృహము.

(విద్యాధరుడు విషాదముతో)

విద్యా—అహ! కాలమెంత వైపరీత్యమైనది.

చ. ధనికుని పేదజేయు, కను • ధార్మిక బుద్ధిగలాని నీచుగా

నొనరుచు, దుష్టచూనిసిని • మున్నతుగా నియమించుజ్ఞానున

జ్ఞానిగ బరిష్కరించు, సతి • కుచ్చితు సజ్జనులట్లు జేయునే

మనగలవాడ, నీకలియు • గాఢ్యయ మీగతినుండెనీశ్వరా.

అఖండై శ్వేత్యమున దులదూగు నాకు, దాస దాసీజనంబులతో

వర్తించు యీనిరుపేదకు, పరాత్పర ధ్యానార్థినై మె

లగు నీనిగమవేద్యునకు, నేటికి శ్రీమన్నారాయణ

స్మరణ పాదసరిసీరుహంబుదక్క, యించుకయైన నన్న

రసంబు గానరాదుగదా? నాచారము నాయథాంగికి

పొడకట్టకుండ ప్రవర్తించుచు యెంతవరకీట్లు కాలంబు

గడువలయునో, దోచకున్నది. (అలోచించి) సరియే

అన్నిటికీ యా శ్రీరంగడే గలడు. (ప్రక్కకు జూచి)
అదుగో నాప్రేయసి పూజాద్రవ్యములుగొని వేణుగో
పాలదేవునర్పించుటకు వచ్చుచున్నది. విచారముడిగి
యుండవలయును (ప్రకాశముగా)

విమల—(తనలో) మాయున్నతదశ మారినప్పటి నుండియు,
ఏవేళ కేవిచారమున మునుగులాడునో యని, క్షణకాల
మైనను విడనాడక, వెన్నంటియుంటిని. నేడుగోపాలు
నర్పించుటకు పూర్వకై బోయియుంటి. నేమయ్యెనో!
(దగ్గరకువచ్చి) నాథా! యేమి యోచించుచుంటిరి.

విధ్యా—(చిరువత్సవో) ఏమియులేదుగాని, వేణుగోపాలు
నర్పించు సమయమైనదా సరే! త్వరగా పూజించుము.
మనకతడేకదా యాప్తమిత్తును. యికవేళ యతిక్క)
మించిన, అనారోగ్యము గలుగును. త్వరపడుము.

విమ—దేవా తమ యాజ్ఞాచువర్తినై దేవునర్పించి యనతికా
లంబుననే వచ్చెదను. స్నానముగావించి సిద్ధముగానుం
డును.

విధ్యా—మంచిది పోయిరమ్ము.

చకో—వేళయతిక్క)మించినది. బ్రసాదము తీసుకొనక, యుప
వాసములని వ్రతములని గల్పించుకొని నీగర్భస్థశిశువు
నకు కష్టము గలుగ జేయుచుంటివి త్వరపడుము తల్లి.

విమ—చకోరికా యేమిటాలోందర భగవంతుని పూజ నిరాక
రించుచుంటినా. గర్భజులు మాత్రము భగవదనుగ్రహం

లుగారు యోచించుము (నడచును, తెరలేచును, వేణు
గోపాలమూర్తి యాలయము.)

అర్చ—ఏమమ్మా యింత యాలస్యమైంది. పూజజేసుకొనుము.
(లేచి యివతలకువచ్చును) అబ్బా యేమి యీసదా
చారనంపత్తి, సుచియన్న నీమెరుబెప్పి చెప్పవలయును.

విమ—పూజనేసి, హరితికహ్వరిం వెలిగించి, కొబ్బరికాయ
కొట్టి, వివేడుచెల్లించి, నిలువబడి, హస్తములుజోడించి)
ఓనకలచ్చాణాధారి! పరాత్పరా! సర్వేస్వరా! పరమ
పురుషా!

బాగునా—హృదయం,

ప॥ గోపబాల శ్రీకృష్ణగోల । కామాదుము కరుణాకరా

అ॥ సీదయకమె సమితి । నిర్మలాత్మహోపుమా ॥గో॥

1. దీనజనులపాలిపెన్ని । దాసమా మొరాలకంచు

సీనామామృతయ గోలి । నిర్మలమతి నై తిదేవా ॥గో॥

గీ. శ్రీరమానాథ భక్తుల • చేరిబోవ

కంకణముదాల్చిపట్టి శృం • గారపురుష

దీనురాలచు సరుబోవ • దిక్కునీవె

గాన రక్షించి యాపదల్ • గడపుమయ్య.

మహాత్మా బగదేకవీరా! శరణాగతరక్షణవిరుదాంక!

మహామహిమాత్మకా! మాంసాలయ! మాంసాలయ!

(సమస్కరించి) మహాత్మా శలవు.

అర్చ—జాగ్రత్తగావెళ్ళుము. అమ్మా మరచితిని నిలువుము
(లోనికివెళ్ళి నాదుకలుతెచ్చి గంటవాయించి పాడు
కలు విమల శిరస్సుపై బెట్టుచు.)

విమ—నాయనా! శలస్య. (నిష్క్రమించుచు.)

అర్చ—యీ యాశు నానూని ఎల్లాయి. యెంతకష్టమైన,
యెంతవ్యయము సేసినాని, దేవునిపూజించకసాగడము.
మాయించికో, కానరాదు (నొసలుగొట్టుకొని)
నాఖర్చము. (నిష్క్రమించుచు.)

ప్రథమాంకము — ద్వితీయరంగము.

క చే రి హా లు.

వీరనారాయణ, నరశింహారావు, వెంకట్రావు ప్రవేశము.

వీర — నరశింహారావుగారు! చూచినారా మన విమలా, విద్యా
ధరులదాంపత్యము. దంపతులన్నవారలేగాని, అన్యుల
కాయచురాగము కుదురునా? ఏమి! ఆమెపతిభక్తి.

గీ. పతినిక్షణమైన బాయదా! పడతిమిన్న
జాయనొకలిప్తయును విడ • జాలడతడు
పురుషులను సోదరుల యట్లు • పువ్వుబోండ్ల
మాతలట్లుగ జూచు దం • పతులు సతము.
స్వధర్మము నెప్పుడు విడువక, ఆరోగ్యవంతులై
వర్తింతురు.

నర — అందులకేగడ మనపురి వారలందరు పూర్ణదయార్ద్ర
దృష్టులై వారికుటుంబముకు దగిన చందా యేర్పరచిరి.

వెంక — మిత్రులారా! వీరలను జూచిన యెట్టి కటికివానికై నను
కరుణజనించక మానదు. మనబోండ్ల కొకలెఖయా!
వారి సహజసదాచారసౌజన్యతి దాంపత్యమాధుర్యము
నెన్న శేషునకై నదరమా?

గీ. తావిస్వర్ణమునకును ర • త్నమున కనువు
బుద్ధువంబగురీతి నీ • యుర్వియందు

దంపతుల గూర్చినట్టి వి • భాతనెన్న
వశమేరీరలకు సరి • వారు గలరె.

నర—వెంకటాచార్యగారు! జన్మమెత్తినందులకు కావలసినదేమిటి?
మంచియేకదా?

చ. గురువులయందుభక్తి బుధఃకోవిదులందు వినమృతత్వమున్
సరసవ వో విలాసులె • డ సఖ్యత, పెద్దలయందు ప్రేమయున్
పరవనితాదిపై జనని • భావము పేదలయందు ప్రీతి యున్
కరుణగలట్టి మానవుడెగాను కృతాత్ముడనౌ జగంబునన్.

జన్మమెత్తి, కూపస్థమంహాకముగతి, సంసారసాగరంబున
బడి, సజ్జనసాంగత్యము త్యజించి, దయాదాక్షిణ్యము
లకోసి, మంచిచెడ్డలులేక, చాపపుణ్యములనక, వర్తించు
జన్మ కాల్పనా! నాదియే పృజ్ఞయని, విచ్రీవిగుమూఢ
జనులేటికి, యుపకారమనుచుదే యున్నతదశ.

వీర—(తనలో) యీ మహావిముడెప్పుడు, మంచికే యోచిం
చుచుండును. అందులో, యీ పుణ్యదంపతులయంద
పాఠకరుణ.

గీ. జనులనందర సమకూర్చి • శ్రీధృబూని
లోటులను దీర్చి హితముల • పాటుకోరి
నట్టివోటను గృహమును • గట్టి యిచ్చి
మంచిచెడ్డలనరయు న • మ్రోయడెప్పుడు.

(ప్ర)కాశముగా, నరశింహాచార్యగారు, మోక్షరూపముగానే

ఆవేణుగోపాలమూర్తికూడా, దయమొంది, పుత్రరత్నమును పోసాదించినాడు.

నర—మిత్రమా! మనదయమెంత? మనయన్నమెంత? నరవృష్టము నాపరాత్పరునిదేభారము. ఆబాలకుని వేణుగోపాలనామమున, గోపాలుండని బిలిచుచున్నారు.

వెంక—ఏమి! అతని పేరు గోపాలుడా! ఆహా! పేరునకు తగిన గుణమే మిత్రలారా! ఆబాలకుని నడవశిశు చూచినారా? ఉదయమున లేచి, కాలకృత్యములు దీర్చుకొని, బడికి ప్రయాణమైపోయి గురువు ననుమతి వడసినర్తించుచు కడుంగడు నారోగ్యనంతుడై యున్నవాడు అదిగాక.

నీ. తోటిసిల్లలగూడి • యాటలాడగపోడు

యల్లలేక గృ • హంబుజేరు

తల్లి బెట్టియట్టి • దానినే గైకొని

మరుసంగోష భా • వనముజూచు

ఊరికేగిన తండ్రి • చేరగేమునును

పాదోదకముచేత • బట్టుబడుచు

కలువరించునైన • కల్లలాడినయట్టి

పాలబుగ్గులు గల్గు • పసిడికూర

గీ. నిన్న మొన్నను బహులలో • చున్ననాడు

తరగతులకెల్ల మేటియై • కరినాడు

తల్లిదండ్రుల కడుభక్తి • తలచువాడు
గోపబాలుడు ముద్దు • కోనిచుండు.

నర—వెంకటాద్రిపుగారు' దీనికొంత యాశ్చర్యమొందులకు? పువ్వు
మల్లి, తావి మల్లి, ముండునా? తండ్రిగారు కడుబీక
స్థితిలోనున్న, పెండ్లివచ్చినో చూచితిరా? స్త్రుతి
సభించింది, అన్నిటమర వితింజో? రేపటిరోజున మన
రామచర్మగారి యిట్లో పునస్సంధానకార్యమట. పా
పము వాగిండును గానా ముకు ముఖమే. తగిన
యపకారమున వివాహార్చనలు నెరవేర్చవలయును.

వీర—అప్రసాదో! అపహరణము వచ్చినదిరువాతనే మన
గామిమూలమున్నదికలలో యున్నది.

వెంక—సిల్లలకు బోధకీ ముందరో అచుతతర్వాత. పంతులు
గారిలోనే యున్నది. అది.

ఉ. చక్కగ చాడెల్లలకు • చక్కగ బోధయిచ్చి బుద్ధికిం
పెక్కెను బాగవచ్చి • పోదు శిష్యులు గల్గురొజ్జలం
చొక్కెడ, బిల్లులొక • చొచ్చెనవృత్తి నురొక్కచోటయీ
లక్కగనున్న సొన్నలను • లోకముమ్మనె, వాళి కెమ్మనే.

నర—నువరాసునిచ్చిగారు, అది అనిచారుగారు. చాలబాగుగా
బోధచేస్తాడు. యూదులు ముప్పు గలరు. సరదీనికేమి.
ముందునున్నది కొనానినాని.

వెంక—మంచిది.

(అదివరు విప్రముండురు.)

వి మ ల

ద్వితీయాంకము—ప్రథమరంగము.

బ్రాహ్మణగృహము.

(విమల, గోపాలుడు ప్రవేశము)

విమ—నాయనా!

గీ. కాల్యకృత్యంబులెల్లను + గడవివేగ
భోజనముజేసి బడికినై + బోయి శృద్ధ
విద్యను గ్రహించు బుద్ధిని + వీడినేడు
రిత్య దిరుగనెంచుట + యుత్తమంబె.

చక్కగచదువుకొని జ్ఞానమునూపాదించి కీర్తి దేవలయునుగాని,
యిట్టిమెలి కూడునా తండ్రీ?

గోపా—చదువుకోవడము ఇష్టములేక యనుకొనుచున్నావా?
నిన్నటిరోజున మానాన్నగారు రానికారణముననే నొం
టిరిగాబోయి భయముజెందితిని. ఆదారియు బాగుగా
లేదు. మావంతులుగారు, దారిజూచుకొని జాగ్రత్తగా
వెళ్ళుమని చెప్పచుండును. అమ్మా! మానాన్నగారు
వచ్చినగాని నేను బడికిపోజాలను.

విమ—నాయనా ! అట్లనవచ్చేల? యింతటితో మీనాన్నగారు
రారు. అంతవరకు బడి మానవలసినదేనా?

గోపా—మరియెవరినైనా తోడుబంపుము.

విమ—దారిలోమీయన్న గోపాలుడు ఉన్నాడు. మనకతడే తోడు. పోయిరా.

గోపా—పోనీ! యిప్పుడు పంపరాదు.

విమ—నాయనా! పొలములోయున్నాడు. నీకు భయమగు చోట,,అన్నా! వేణుగోపాలా” యనిపిలుపుము. నీకు తోడగును.

గోపా—అమ్మా! ఎందులకక్కఱున్నాడు. యింతవరకు నాతో జెప్పలేదు.

విమ—తండ్రీ! మఱిగోవుల గాయుచున్నాడు. మీనాన్నగా రున్నారని జెప్పలేదు.

గోపా—పిలచిన విధిగావచ్చునా? అట్లయిన పోయెదను.(లోని కేగి పుస్తకములతో ప్రవేశించి) అమ్మా! పోయి వచ్చెదను.

విమ—మంచిది నాయనా! (తనలో) నిన్ను వేణుగోపాలుడు గాచుగాక!

గోపా—(నిష్క్రమించును)

విమ—చేతులుజోడించి గోపాలునిదలంచి)

ఉ. నాయనచిన్నవాడు, సుగుణాత్ముడు, దక్షతలేనివాడు, నాయాయన పొట్టకై జనియెనాయన! యెవ్వరుతోడులేదు, నీవీయెడ పుత్రుగాదలచి • యేక్రియ నేలెఱువవాడవో, జగన్నాయక, నాదుముద్దు సుతునారశిశేర్పుము పాతళాలకున్

మహాత్మా; సర్వము నీదియేభారము. (నిష్క్రమించును)

(దురాచారుడు, అనారోగ్యము, మృత్యుదేవత ప్రవేశము)
మృ—ఏమయ్యో! మనషిని సృష్టాగాదోస్తుంది. ఏదోవకనందు
కల్పించుకొని ప్రవేశించాలిగాని పూర్తిచోటు దొరక
నివ్వరు.

దురా—ఏమిచేయమమ్మా! నా కనక తోచుటలేదు. ఆకుర్రో
కుంకగాను, తల్లివలెనే నీ ముప్పు ననిష్ట.

అనా—అమ్మ వాడా! యెప్పుడు గామి. బహిష్కరణలు ఎంత
జెప్పినంత. అందులోను, మౌన భగినియనుమ రోజూ
కాపు. నాడినిజూచి నా కంట్రోలింగుబుద్ధిగాకున్నది.

మృ—సరి, సరి. యిదియాయా సరి. మున్నమా నిరుత్సాహ
పడవద్దు. ఎందుకంటే ఇప్పుడు మనకు దొరకకపోదు.
యేదోవకనందు. ఏమయ్యో! దొరకకపోయేదెక్కినవిమ్మట
మొగము గడగి చాలు. మోయాద్దకపోకు. పిమ్మట
నాసామ్మ.

అనా—యెప్పుడు ఆరాగుచేయ.

మృ—మీరుమాత్రం మానసిక నిశ్చల్యులు యిప్పుడు యీదాననే
బడిలోకి వస్తూయున్నాను. పరంజి

(నిష్క్రమించును.)

ద్వితీయాంశము—ద్వితీయరంగము.

నిరంజనయము—ధాంతునిపేరగా

మహానిష్ఠు—అంగరంగుల ప్రహేళికము.

విష్ణు—పిపీలకాది బ్రహ్మసంకీర్తన, అన్నదీయహృద
యాదనింగ రంగిస్తలంబుక, నాటకపాత్రలు విహించి
ప్రదర్శించుచున్నారు. ద్వితీయప్రకృత సాంఘికలకు
సూక్తిభాషనై, వివిధ, చిత్రాలంకారసంసౌభాయ
మాంసునై ప్రకృతముల వ్యావహారికయవనికాది
పరికరంబుల నిమిషమున, నిగు మూగంబుల స్వాపయో
గంబులుగను, స్వాపయోగంబుల ననుమయోగంబులు
గను, పాత్రముల కనుగొనటకు వీలుగానీయక, వారి
వారి సామర్థ్యము చెల్లించుటకుగా సంతర్పాటక
మాణించుచు, యంబరి సారాంశముదీయ యత్నించు
చుండును. యన్నిరంగులు జేసిను, తాముగన్న బిడ్డల
స్వస్థ్యములనాచి సంరక్షించు తల్లిదండ్రులగతి,
వారెన్ని గావించును, నేమగాంచుట విధియేగదా?
సృష్టిలోచిత్రము యీ విమలాదేవి నన్ను పూజించుచు,
తనభర్తజ్ఞేమనుచును గోరుచున్న మహాపతివ్రత. యిట్టి
సుగుణవతిని సృష్టిగోగారాము. యీమెకు నాయం
దుగలభ క్తవాత్సల్యమున, నత కుమారునిగూడ నాపేర

నుపిలచుచున్నది. యిప్పుడా నుగుణరాసి భారము నాయందిడి, బడికనుపు చున్నది. నాకడు బయలు దేరి వచ్చుచున్నాను. యామె యుద్దేశ్యము సనుసరించి గోపాలుడనై వానికి దోడయ్యెదను (సవ్వ) నాకిదిసహజగుణమేకదా! (భాంమనిపేలును. అంతర్ధానమగును. గోవులగాయుచు, పుంతదరిని వేణుగోపాలుడు ప్రచ్చ న్నముగా యుండును.)

(పుస్తకముల చేతబట్టుకొని గోపాలుడు ప్రవేశము.)

గోపా—పాఠములు సరిగానే వచ్చినవి. తెఖలుసహితము నిర్దిష్టముగా వ్రాయగలను. యిందలి పొరపాటేమియు రాదు (ధ్వని వినిపించును అంతట గోపాలుడు బెదరి) అయ్యో యిదియేమి! యింతధ్వని, భయమగుచున్నది. యిక్కడ నాకెవ్వరు. అన్నట్లు భయమగుచోట మాయన్ను బిలువమనిగదా! తల్లిగారు నుడివిరి. అన్నను బిలిచెదను. (బిగ్గరగా)

క. అన్నా రావా నీవిట

నున్నాడవటంచు తల్లి • యొగిడెల్పెను, సన్
మన్నునుకేయుము, భయమగు
చున్నది, బడివేళమించు • చున్నది గంట.

వేణు—(తొందరగా ప్రవేశించి చేయిబట్టుకొని)

గీ. వచ్చినాడను తమ్ముడా • వలదుభయము
గాలిమహిమంబుచే చెట్లు • కదలుచుండు

పిల్లలను జూచి పక్షులు • పిలచుచుండు

నెరుగనట్టి మహాత్తర • మేమియుండు.

తమ్ముడా మనసుచరించునప్పుడు సర్వము భయముగానే దోచు
నంతియేగాని, యెక్కడజూచినను ప్రాణపూరిత నిర్మిత
ప్రాపంచమేగదా! నాయనా భయముతీరినదా?

గోపా—(కొగలించుకొని) అన్నా! భయముదీరినది (మొగము
బాగుగా జూచి) నాభయమునకేమిగాని.

వేణు—తమ్ముడా! యేమిటాసందేహము? చెప్పము భయము
లేదు.

గోపా—అన్నా!

ఉ. ఎన్నడుగానరావు, గృహ • మేటికి జేరవు, తల్లి నిన్ను యే
మన్నది నాన్నగారు, విను • గండెనె, యల్లరులేమిజేసితో
యన్న; కతంబదేమి, వినయంబుగ నుండగరాదో, దెల్పి నా
న్నతబాపి, వేగమదికిఁ హితమున్ కడుగూర్చుమొక్కెదన్.

వేణు—(సవ్వచూ) తమ్ముడా! యిదియూ నీసందేహము! విను,
నేను మనయింటికి వచ్చుచు, పోవుచునే యుందును. నేను
రాత్రి యింటికి రాబోవునరికి, నీవు నిద్రింతువు. నీవు
లేచునరికి నేను పొలముకు పోవుచున్నాను. గాని నన్నె
వ్వరెరుంగరు. నేనందరను జూచుచునేయుందును. సర్వ
కార్యములు నెరవేర్చుటచేత నాకు స్తిమితము గానరాదు.
స్తిమితములేదని యేపనియుచూచును. యంతవరకు నీకు
నాకు సమావేశములేదు. యిక మఱకు స్నేహమే. నీ

వన్న చాలమందివాడవు. యిక నిన్ను విడువను. భయమువలదువిచారమువలదు.

గోపా—‘సంజోషముతో’ అన్నా! ప్రీతిదినుము యిక్కడనే యుండెదవా?

వేణు—తమ్ముడా! యిక్కడేనుట? యిందంతటా నేనేయుండెదను.

నీవు జపవనక్కరలేదు. నీకేమైన తిరుటకు కావలయునా?

గోపా—అన్నా! నాకేమియువలదు. గాని పుస్తకములు, పలక, కాగితములు, కలము మాత్రము గావలయును. చిల్లర తిండివల్ల లాభమేమిటి? అహోగ్యము, అజీర్తియు బయలుదేరి న్యాధిగ్రస్తలై సృత్యునోట జిక్కుపడుదురు. అన్నా! మనకు నిత్యము అవి లభించునా! అదిగాక,

క. చిల్లరపరుసులు గిరిటము

నల్లసిల్లలును గూడు * కూడిగవిక్యర్

నొల్లక యుండుట * పుల

తల్లియు, నల్లదిగి, కన్న * నామచున్నా.

వేణు—(తనలో ఆలోచించి) ఇట్లున్నది. నూనెనుమొనలటలు, పసిబాలుకయును, యీరసంతి పెద్దళ్ళు మలవడుట, తల్లికగ్రుల పుణ్యసేవలు అవును, సుఖమైన దాంపత్యమునకు, అట్లామే సుతులు గలుగుగా? (ప్రకాశముగా) అవునానుగా? యల్లసితే చక్కగా విద్య నేర్చుకొని కీరించెను. బిచ్చే యందుమన్న దేమోచూడు

గోపా—అన్నా! మరచితిని. బడివేళమించుచున్నది పంతులు.

గారు నన్ను దూషించెదరు యిక నీవు నిలచెదవా?

వేణు—తమ్ముడా! యింకా దగ్గరగావచ్చెదను. పంతులుగా

రేమియనరులే! (కొంతనడచి) నీవు మరల వచ్చువర

కిచ్చటనే యుండెదను. పోయిరా.

గోపా—అన్నా! యికనేపోయివచ్చెదను. (నిష్క్రమించును)

వేణు—బలే! యీ నాటకసృష్టికి ముఖ్యకారిత్రప్రశంసనీయుడే

గాకున్న మొగ్గులోనువాసనా?

(నిష్క్రమించును)

వి మ ల

తృతీయాంకము—ప్రథమరంగము.

బడిచావడి—(రామవర్మ ప్రవేశము.)

రామ—అబ్బబ్బా, యెంతకష్ట మెంతకష్టము.

గీ. జీతములు చాలవన, యిచ్చు • దాతలేడు

హింసబెట్టక నిద్య గా • హించుడనిన

బాల్యచపలత పిల్లల • బాసిపోదు

ఇట్టి తరి యొజ్జన్మత్తి జీ • వించవశమె.

యింత పొద్దెక్కినది. యింతవరకొక్కడూ రాలేదు. యీ వేళనుంచి వస్తారు. వచ్చినది మొదలు బహిష్కరణమున కని గూడప్రదేశమునకని విసిగించి, విసిగించి, పలాయనమగుదురు. ఒక్కటి మాత్రములేదు నారి వారి తల్లిదండ్రులు పొలములో పనియున్నప్పుడు మానిపించి తీరికయైనప్పుడు బడిజూపించు పడికట్టు మాత్రము నా బడికిలేదు. అందుచేతనే, యేలాగున ఆటలాడినా, అక్షరములతో నున్నారు. లేకుంటేనా, నాగటిసాలులలో కొన్ని, పరింగలలో కొన్ని యక్షరములును భద్రపరచక పోయినా. అందుకే నగనిగహారావుగారు, వీరనారాయణ, వెంకటాపుగార్లు నాయందపరికర్షణతో దయ

జూపు చుందురు అట్లుగాకున్న యీ కార్యము
గట్టెక్కించి అల్లుడుగారి కుల్లాసంబుగలుగ జేయగలనా?
వెరిమాట వారికటాక్షమే కటాక్షము. (పిల్లలచప్పుడు
విని) అరుగో, వచ్చుచున్నారు. యిక భద్రపడవల
యును (రికార్డుసర్దుకొనుచు) ఉన్నానన్న మాటయేగాని,
అల్లుడేమి పేచీపెట్టునోయని మాత్రమున్నది అదిగాక.

క. బడిపిల్లల వారించుట

పుడమిని యల్లురను తృప్తి • బాదించుటయున్

కడు కష్టము లీరెంచును

బడియెను నానెత్తి నెంత • భారముదలపక.

భగవంతుని కృపయెట్లున్నదో యట్లుగాక మానదు.

(బడిపిల్లలు పోవేశము.)

రామ—ఏమిరా యింత యాలశ్యమైనది.

పిల్ల—తవ్రగానే వచ్చుచున్నానుండి.

రామ—సరే నిలువబడి దైవప్రార్థన చేయండి.

పిల్లలు.

మత్తకోకిల

శ్రీరమారమణి మనోహర • శ్రీయనంతశుభాకరా

సారసాక్ష విసీలగాత్రీ వి • శాల వక్షకృపాకరా

నేరమెంచక మమ్ము గావుము • నీవెదిక్కు పరాత్పరా

భారమంచు దలంచబోకుము • భక్తవత్సల శ్రీకరా

(శ్రీవేణుగోపాలమూర్తికి)

రామ—సరే కూర్చోండి. పుస్తకములను విప్పి కొత్తపాఠము
లను వేగముగా చదువండి.

(పుస్తకములువిప్పి చదువుదురు.)

రంగ—శ్రీగురుభ్యోన్నమః

సీ. ప్రభువులందునభక్తి • పెద్దలందు వినమ్ర

తయు, బీదవారిపై • దయజెలంగి

మంచిచెడ్డలెల్ల • నెంచి వర్తించుచు

శాశ్వతపదవినే • చర్చజేళి

నిస్సలమకాశీరి • నిఘ్నాపనముజేయ

మనమునుబుత్తించి • వినయమొప్పు

సర్వప్రాణములను • సమముగా దిలకించి

యాపరాత్పరునియం • దధికభక్తి

గీ. బరపి యలరారు వాడెవో • సరముడనగ

భూస్థలంబున పెరదారి • బోయెనేని

శాంతమును బూని యోచించ • జాలజేని

సర్వమునకును బాడౌట • సహజమయ్య

రామ—బాగాఉన్నది. ఏది సుందరం. జలచర.

సుంద—

క. జలచరమునకును, వనచర

ములకును ప్రాణంబొకండె • మోక్షముదలవనొ

సలలితముగ నొక్కటి యగు

దలచిన, యిదిలేకయున్న • తథ్యముగలజే.

రామ—సర్వజంతువులకు ఏమిటి వకటి?

సుంద—ప్రాణమువక్కటేనండి. శరీరములు మాత్రములేరు.

రామ—దీక్షితులు నీవు చెట్లు.

దీక్షితులు—

గీ. చెట్లకాహారములనిచ్చు • శ్రీకరుండు
ప్రాకృజంతువులను బోధించు • వరమనీషి
గమనము నరించు పక్షుల • గాచుపేల్చు
శ్రీపరాత్పరు డగువాని • చేరికొలతు.

తిరుప—పక్షులెప్పుడు మనుష్యుల కెట్టిహానియు కలుగజేయక
శ్రీవణానందమును గానముచేయుచునుండును గాన వాటి
నెన్నడు చంపయన్నము చేయరాదు. మృగములు,
మనుష్యులు.

ఘనూ—దేఖోసర్కార్ మకాసీవాడు, మర్కటంహాడు సమా
నం చెప్పవాలా.

రామ—అపగా, జ్ఞానమున, పసులలోకూడా యించుమించు
సమానమే. రూపము, యింకాకొన్ని భేదములు.

తిరుప—మృగములు, పక్షులు, మనుష్యులకన్న వేయిరెట్లధిక
మును నారోగ్యముగా యుండును.

రామ—అరోగ్యమగుగా యెట్లుండవలయును “గోపాలా”
గోపా—

గీ. తాము నివశించు గృహముల • దరినిజేంట
కృష్ణునట్టి పదార్థముల్ • గూర్చరాదు

నిర్మలంబగు కరువలి • నేసతంబు

బీల్చుచుండగవలయు నం • పీఠిఁతోడ.

అట్లుండినవానికి మృత్యువు చొరవెరచును.

రామ—ఆర్యోముగాయుండిన ఏమిరావు „తిరుపతిరాజు”

తిరువ—

క. ఆర్యోగ్యముగా నుండిన

నేరోగములు గలుగ • నేరవు ధనికుల్

దారిద్ర్యాత్మికులగుమన

పొరుల కెల్లరకునిదియె • పరమహితంబౌ.

రామ—అట్లనార్యోగ్యముగా యుండుటచేత సప్తమేమిటి „గోపాలా”

గోపా—దానిమీఱగా, దుర్వాయువు, గాజుమళికములు వె
డలి ఆహారపదార్థములు జేరచును.

రామ—ఆహారముచెడి, ఏదియుండుచెడును „ఋసూ”

ఋసూ—ఎర్రవాడు చెడిపోయి మృతవాడ్కి మాలా అపా
యం శేస్తాది.

రామ—ఏమిచెడుచు? దుర్వాయువువల్ల „గోపాలా”

గోపా—ఆహారపదార్థముచెడి, అందుప్రాణవాయువు నశిం
చును. ఆయేహ్యపదార్థములు భుజించుటచేత, పెక్కు
గతుల రోగము జనించును.

ఋసూ—అందు బాగా గాలీవాడు మంచిదీక్కావాల. మన
యింట్లో మంచీమంచీ, పెద్దాపెద్దా కిట్కీలు ఉండవల

“ఖానా”వాడ్కి పాత్రకి మూతాలు తగిల్పించవాలా.
రామ—బాలకులారా! మనకన్న పక్షులు, మృగములు వేయిరె
ట్లధికమంటిరే యెందుచేత? గోపాలా!
అనంతు—వాట్లకు సంకల్పమాత్రముననే, మూత్రపురీషాది
కర్మలనుండి విముక్తులగును. మంచిగాలిలో సంచరిం
చును.

రామ—బాలకులారా! వింటిరా? గోపాలుని వచనములు మీరం
దరు వినతగిన యంశమేయిది. సర్వరోగము లందునే
యున్నవని “ సుశృతాచార్యులు నుడివెను” ముందుగా
వాట్లవిరోధమువలన గలుగు రోగములలో అజీర్తి.
అజీర్తి యేమిచేయును.

గోపా—“అజీర్ణం భోజనవిషం” అని యున్నదండి
రామ—అట్టిఅజీర్తిని బోదోయిటకు సాదనమేమిటి “సుందరం”
సుందరం—కాలకృత్యంబులెల్లను, సంకల్పమాత్రమున దీర్చు
కొనుటయె.

రామ—యింకా యేమిచేయవలయును “గోపాల”

గోపా—క. యుక్తముగా భుజించియు
శక్తికొలదిమంచికృతిని • సలుపగవలయున్
ముక్తికొరకు శ్రీహరినే
రక్తిగ ద్యావించెనేని • రావధుచయముల్.

రామ—బాలకులారా! “భుక్తాశతపదంగశ్చే, ద్వామిపార్శ్వేన
సంవిశేత్” అని “సుశృతము” గనుక భోజనమైన

విష్ణుట కొంచెము సమవలయమును.

ఇట్లు...సర్కార్ అమారా కాక్కాడ జాయాతే! అక్క
బమ్మకావారు, హంకు నాస్తానేయమని, పబ్బానిసాన్ని
వేళి. ఉప్పర్నే నాస్తావాడ్కి బయటాపుకేళి, బెడ్డాము
క్కల్ కూరావేళి, చాన్ని యెర్రాముక్కల్ పసడి
వేళి, మీదసుక్కావాడ్కి తగిలీపించిన, చాన్నినాస్తా
చేళినావ; దోనోనాస్తాకి, ఖానావాడ్కివేళి, బచ్చా
దున్న పోతూతల్లీ పెరువేళి, వాడ్కినాస్తావేళి, అమేరా
స్తా జాయాతే (కడుపువట్టుకొని) అరేలల్లా! అల్లా! కడ్పు
వాడ్కి, పాసమువాడ్కి యెంతమోషం, ఉద్రములో
లడాయికి, బడాయించిన, పానంకి, అపాయం కేళింది.
అంత కాల్కి బుద్ధిశెప్పి, అబడా జాయాతే, అమీ
సర్కార్ చల్ జాయాతే, యెల్లు, ఉప్పర్ మే సస్తాశేయ
రాదు. (అందరు నవ్వుదురు)

రామ...సరే వీడిమాటలెప్పుడు యింతే. యిప్పుడు కొత్తయే
మిటి. యానాటికి పాతములుగట్టండి, రెఖలు" 25 లో
25 తీసివేస్తే యిరవై అయిదు యెట్లుండునో చేసుకురండి.
ముప్పదిగజములబుట్టను రోజుకు గజంచొప్పున చించిన
ఎంతకాలముబుట్టనో ప్రాసుకురండి. ప్రాసుకొన్నారా!

అందరు...వాగ్విసుకున్నామండి.

రామ...యికనొకటి వాగ్విసుకొండి. ఒకగృహస్తుడు స్నానము
జేసుకొని, కొన్ని పుత్రులనుగైకొని, గుడివద్దకుపోయి

తొలుత నందిమీద నొకపువ్వునుంచి, లోనికిజని, తన వద్దనున్న పువ్వులలో సగము దేవునిపూజించి, బయటకువచ్చి మరల నందిమీద నొక పువ్వునుంచి, యారీతిగానే 2వ గుడిలోనికి, 3వ గుడిలోనికి పోయి పూజించి బటకువచ్చి నందిమీద పువ్వుబెట్టుసరికి అతని చేతిలో నేమియులేవు. మొదట పట్టుకు వెళ్ళిన పువ్వు లెన్నో? వ్రాసుకురండి. రేపుమధ్యాహ్నమిది బడిశలవు. ఉదయాన్న యివన్నిచేసి చూపండి.

ఖుసూ—రేపు శలవువమిటండి?

రామ—ఎల్లుండి మాఅమ్మాయికి పునస్సంధానము మీపారు మీకేదేని యిచ్చిన పట్టుకురండి. యికలేచి వెళ్ళండి.
సుం—అవునండి. నిన్నయేదో మానాన్న పట్టుకువెళ్ళమని చెప్పాడండి.

రంగ—మానాన్న యేదో చెప్పబోయాడండి.

రామ—సరే మనప్రాప్తి. యిచ్చినప పట్టుకురండి.

(అందరునిష్క్రమింతురు)

రామ—క. మేకల గాయగవచ్చును

కాకుల నోరై నమూయ ♦ గావచ్చును యీ
తోకలోగి లేనికోతుల

మూకల గాయంగకట్ట ♦ మోసరమాత్మా.

(నిష్క్రమించును)

(పుంతదారి గోపాలుడువచ్చుచుండ వేణుగోపాలుడువచ్చి
వట్టుకొని)

వేణు—తమ్ముడా వచ్చినావా?

గీ. చక్కగా పాఠ • ములువప

రైటుగా లెఖ్కులన్నియు • వ్రాసినావ
అయ్యవారలు నీమీద • యాగ్రహంబు
బూసలేదుగ యలాస్య • ముసనుతండి.

గోపా—అన్నా!

చ. అరయగలెఖ్కులందుపఠ • నంబునయందున, వ్రాతయందునన్
పొరబడబోను, పోయినను • పూజ్యులుమాడగుయ్యవారుచన్
చురచురజూడబోరు ప • సిఘానుడనొటనొ, లేక చాలపే
దరిననియో తలంచియు యు • దారగుణంబుచజూచు నగ్రజా!
వేణు—తమ్ముడా! నీవుబీదవాడవా? ఎంతవెరితనము, నీయంత
సంపన్నుడు, నీయంతసుజ్ఞానియు, నీభూమండలంబున
గలడా?

గోపా—అన్నా! బీదతనము గాకేమున్నది.

సీ. చినిగిపోయినవస్త్ర • చిహ్నంబులేగాని

విమలవతాకట్టు పు • ట్టములులేవు
యీనడించు ఫకీరు • పూసలేకానిమేక

తొడపులుచెన్నార • మెడనులేవు
ఆకలిపోవగా • నంబలియో గంజ

యన్నమేగాని యు • ఘ్నమేది

కట్టుడాకులయందు • గురుచుటయేగాని
 పరమోత్తమంబైన • పాత్రలేవి
 గీ, పరులధనమున జీవించు • బ్రతుకుగాక
 తృణము స్వార్జితమనునది • యెనగబోదు
 పేదతనమంత చింతయిం • కేదిలేదు
 గావునను, బీదవారము • గామెయనుజ.

వేణు—(తనలో) పాపమీతని బీదవాక్యములు, కడుపుగలంచు
 చున్నవి. యింకను నేను, అన్నననియే సంబోధించు
 చున్నాను. యీతనికి ముందురాబోవు యున్నతం బెరు
 గునా? యిప్పటికిట్లు బంపవలయును. (ప్రకాశముగా)
 తమ్ముడా! దేమునిదయగలిగిన అఖండసంపద గలుగ
 గూడదు. నేటికి వేళ యతిక్రమించినది. గృహమున
 కరుగుము.

గోపా—అయ్యో! వెర్రిమాట. సిరియా? అబ్బే. శిలావిగ్ర
 హమునకు, మృదుశయ్యమెంచుకు? దరిద్రునకు, సంప
 ద్లట్ల, సరేదానికేమి? జన్మాంతరఖర్చుకు కర్తలుందురా?
 అన్నా! యింకనేను బోయివత్తును. నీవుగోవులకడ కరు
 గుము.

వేణు—అవునట్లనే తమ్ముడా! జాగ్రత్తగాబామ్ము.

గోపా—యికభయములేదు. (నిష్క్రమించును)

(వేణుగోపాలుడు నిష్క్రమించును)

తృతీయాంకము—ద్వితీయరంగము
(బ్రాహ్మణగృహము.)
(విమల దీనవదనయై ప్రవేశము.)

విమల—

ఉ. ఇంతకు నాడలేదు, సుతు • డేక్రియచేరెనొ పాశశాలకా
పంతులుగారు, బాలకుల • బంపెనొతోడుగ, లేదొ పుత్రకుం
డెంతభయంబు నొందునొకొ యేటికిబంపితి నయ్యయోమదిన్
ఛింతయడంగడానుతును • చేకన్యంగవదోచు సంతకున్.
ఓపరాత్పరా! వేణుగోపాలదేవ! సర్వప్రాణరక్షకుడవు, సర్వజీవ
సమానుడవు. సర్వేశ్వరుండవు, సర్వమయుడవు, సర్వ
స్వతంత్రుడవు, సర్వప్రాణదాతవగు మహాత్మా! నాబా
లును బడిచుండింకను రాలేదు. నానాధుని బరపుద
మన్నను, యూరలేరు. దేవా! నాతనయుని కరుణించి,
సుఖముగా గృహముజేర్చుము (చప్పుకువిని చూచి సం
తోషముతో) అశుగో! నాముద్దులయ్య వచ్చుచు
న్నాడు. (ఎత్తుకొని ముద్దాడును.)

గోపా—అమ్మా! నాన్నగారు యింకనురాలేదూ? (మోము
జూచి) నీమోమంత చిన్నబోయివున్నదేమి? వేగముగా
దెల్పుము.

విమ—(సప్రవృత్తు) భయము, భయమనుచుబోయి యెట్లుబడి
జేరితివోయనియు, మరలయింటి కెట్లువత్తువోయనియు
గొందంత విచారమున నుంటిని.

గోపా—అమ్మా! నీకంతవిచార మెందులకు? „భయమునుబోల
మీయమ్మను బిలువమంటివిగదా? ” అట్లనే బిలచితిని.

విమ—(నవ్వుచూ) తండీ! అట్లు బిలచిన వచ్చెనా?

గోపా—అమ్మా!

గీ వచ్చితిను మద్దుగొని నీకు • వలయునట్టి
భక్ష్యములు గోరముచ్చెద • బొటకుండ
యనిన, పుస్తకములు గోర • తంతెగాని
భోజ్యములు కోరకుంటిని • పుణ్యచరిత.

అమ్మా! దాని కతమచాల నంతసించి, అవును, నాయనా? విద్యనేర్చుకొని మంచివాడవుగమ్మని, నన్ను బడివరకంటి, మన యావులకడ కరిగెను. మరల వచ్చునప్పుడప్పుడే యుండి, నా బడిజ్ఞేమమనీగి, మన బీదస్థితికి చింతించి చాలధైర్యముజెప్పి, పోయినాను. అమ్మా అన్నయం డియు యింతవరకు గానరాని కతంజేమి?

విమ—(తనలో) ఆహా! మేమి నాయదృష్టము. నాయుష్టతెన విూతనికి, తోడయ్యెగాబోలును? (ప్రశ్నాశముగా) నా యనా! ఆతడెప్పుడు పొలములందే యుండి, టెన్వరికి గానరాకుండును. నీయందెక్కుడు ప్రేమచే నీ కట్లు సహాయమైనాను. చాలమంచివాను.

చ. సరసును సత్యభాషణును • సారసలోచను డద్రిధీరుడు
వరగుణదుడ్యుడార్యజన • వంద్యుడు వీరుడు ఇత్తప్రీతివకుం
ధరయగ సంతవాడు భువి • యందున గానగరాడు శ్రీరమా

వరుకుభవస్సమానుడటు • వచ్చెను పుత్రాకనిన్నుజూడగఁ
గోపా—అమ్మా! నీ వనుమాటలన్ని భగవంతునియందు వర్తిం
చుచున్నవే!

విమ—(తనలో) యీతడు బాలుడయ్య నేను మర్మముగా
బల్కిత పల్కులు గ్రహించినాను. యీ మర్మము
జెప్పితినేని, మరలా దారిబట్టుచు (ప్ర)కాశముగా)
నాయనా! దానికేమిగాని, బడిలోకిబోయి అయ్యవారికి
పాఠములు చక్కగా వప్పజెప్పి, వారియనుమతి బడసి
వస్తావా?

గోపా—అమ్మా!

క, జెప్పిన వాక్యములన్నియు
జెప్పితి జేసినవి మరల • జేసితి నయవా
రోప్పిదముమీద వచ్చితి
తప్పితమొనరించలేదు • తల్లి యెప్పుడు.

విమ—అవును నాయన నీతోడివారి నెప్పుడేమనక, సర్వదా
యారోగ్యవంతుడవై యుండువాడవు నీవల్ల తప్ప
లుండునా?

గో—అమ్మా! నాకొకందులకు, కడువిచారముగా యున్నది.

విమ—ఎందులకు తండ్రీ! నీకంతవిచారము?

గోపా—

గీ. అయ్యవారింట యేదో కా • ర్యంబటంచు
జెప్పగా, బాలకులు, వారి • చేతనైన

వస్తుసామగ్రిగొని యిచ్చు + వరుస జూచి

సిగ్గుపడినాడ నాకేదో + జెప్పవమ్మ.

విమ—నాయనా! మనము కనుబీద వారమని యయ్యవారు
మాత్రమెరంగరా? మనమేమి యివ్వగలము? మీనా
న్నగారై ననూ యింటికిరాలేదు. లేకుంటే యేదో పకటి
యివ్వగలుగుము.

గోపా—అమ్మా! వారేమియు ననలేదుగాని, యిచ్చుటధర్మమ
నెదవా కాదా?

విమ—అయ్యో! ధర్మముగాకేమి? అయిన మీయన్ననకుగ
లేకపోతివా?

గోపా—(అతురతతో) అమ్మా! మరచితిని. నాకేమికావలయు
నన్ను, యిచ్చెదనని వాగ్దానముచేసినాడు. మాయన్న
దగ్గరకేగెదను. (పోబోవును)

విమ—(సట్టుకొని) తండ్రీ! అన్నముదినిపొమ్ము.

గోపా—అన్నమునకు మరలవచ్చెదనులే?

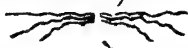
విమ—అటుగాదు. యిప్పటికే చాలప్రాద్దేశ్కినది. (ఎత్తుకొని
లోనికిపోవును)

గోపా—(చేయిదుడుచుకొనుచు) భోజనముకై యింతయాలస్య
మైపది. వేగరముగాబోయి, యాపనిజూచుకొని మా
తల్లిగారు, తీరికగా యుండుననివిచ్చెదను. (నిష్క్రమిం
చును.

వి మ ల

చతుర్థాంకము—ప్రథమరంగము.

బ్రాహ్మణ గృహము

రామవర్మ విసుగుగా ఛగ్రవేశము.

రామ—(తలబట్టుకొని) అబ్బా! తలవడిపోవుచున్నది. యింకా ఒకపనికాలేదు „కార్యముకొంచుము. కంపరంజాస్తీ” యచుకల్లు యెక్కడలేని చుట్టాలకు, యీ నాలుగుఘడియలు, నాయందు పూర్ణదయ. వచ్చిందెప్పుడు యీ నాడు తప్పిస్తే మధ్య మూడువోజు లయినది వచ్చి నాకు చాలదగ్గరట మాతోడల్లుడు భావగారి, పినమామగారి వదినగారికి, ఏనువిడచిన మేళమామ కూతురకు మామగారు, ఆయన, కొడుకులు, కోడండ్లు, మొత్తం పాతికమందికి తక్కువలేదు, అందులో యెవరిపనిపాటలు జూచినా రెండుతెగలవారు వచ్చునాయెవారే. కవులకు, కాకర్లపూడివారి తాతలు. మారు లేకుండుకు, తలవక సహాయ్యం జేసినందుకు, అవిధద్రోహము కొనేవారే? యిక మాయావిడ, ఆనకాయకుండలోబడ్డ వెల్లులిరేఖ లాగున యేమైందో? పుట్టిందివారి పుట్టిందిబడికాన రాదు. యిప్పుడు, మాకు పిల్లలైన, మాబడిపిల్లలైన వారేకదా ?

పిల్లలు—అయ్యగారు ! మేము యేమిపనులు చేయమండి ?

రామ—నాయనలారా ! వచ్చినారా ! ఆపడిమీద పువ్వుకోత,
పెండలం, ఆకులు, గీకులువగై రాలు ఆగడిలో పెట్టండి.
అదుగో ! ఆగోపాలును దెచ్చిన పెరుగు మరొక పాత్ర
లోబోసి, నీళ్ళుబోసికలిపి, రెండు నిమ్మకాయలు కోసి
నేయండి. లేకుంటే చాలదు.

పిల్లలు—(అన్నీయింట్లో వేస్తురు.)

దీక్షితులు—పెరుగుకుండదీసి, మరివక పెద్దపాత్రలో బోయును
మరల నిండును, జూచి అయ్యో ! మరచిపోయినా
నావంటి (మరలవంచును, మరలనిండును)

ఖుసూ—ఏమి అయ్యా ! అస్తమానుదానితోట ఉంటావు.
చాలాఉన్నది.

దీక్షి—(అశ్చర్యముతో) ఖాను ! యిదేమిటోయి ? యీకుండ
చిత్రము యిప్పటికి రెండుసార్లులే నది. మరలయథా స్థితే.

ఖుసూ—మరలపోయండి.

దీక్షి—(పోయుచు) (మరల పూర్తియగుచు) యిదిగోనోయి
యిదీతంతు.

ఖుసూ—ఏదియయ్యా, (అని పుచ్చుకొని తానుజోయును,
మరల పూర్తియగుచు కడుపుబ్బనవ్వి) అశే దీక్షి—
యేంటోచేళినావు. నాకు నమకంలేదు. (మరలజోయుచును
కుండకిందపైకి, గుండెలు కొట్టుకొనుచు పరుగిడి పంతు
లుగాచిని జూచి) నర్కార్ యిదాగ్.

రామ—ఏమిరా యది?

దీక్షితులు—

గీ. తమరుయోచించి చూడు డి • ద్వానిచర్య
భాండమహిమమొ, లేక, గో • పాలుప్రజ్ఞ
తరుగదాయెను, నన్ని వి • దాలదీయ
పెరుగు, చిత్రమదేమొకో • యెరుగరాదు.

ఋశ్యశృంగపశువువాడ్కి, కనువు పెట్టిపెట్టి, దాన్ని దీన్ని దీన్ని
దాన్ని లాగాయతె, వాడ్కికాయ, వీడులయతె, అంత
గడవిడలేక, వట్టికుండా వాడే, బడాబడా, పెరుయిస్తా
ఉండావు దేఖో సలాంమీద సలామియా.

రామ—బాలకులారా? మజ్జిగ చాలదనుకున్నాము పెరుగే
యుపయోగము చేయుదము. వచ్చిసవాళ్ళ యద్భవము.
కార్యము కానియ్యండి. దీనిసంగతి యోచింతముగాని
మీరు రేపటి రోజున రండి.

పిల్లలు—సరేనండి! (అందరు నిష్క్రమింతురు)

చతుర్థాంకము—ద్వితీయరంగము.

(విధ్యాధరుడు—అరుగుమీద కూర్చుని కుమారునిచేరదీసి)

విద్యా—నాయనా! యిటురా (చేరదీసుకుని)

ఉ. దగ్గరనేను లేనను కతంబున • యెంతభయంబు జెందిన
నగ్గుగనెంచినావో, మది నెంత కలంతను బొంది యాత్మలో
బెగ్గిలి నాడవో, యకట • ప్రేమ తనూభవ యేమిశేతు నీ
యగ్గులపాటిబెల్ల మన • కాపరమాత్ముడు పుత్రరత్నమా.

గోపా—నాన్నగారు ! భయమేమిటి ? మాయన్న గోపాలుడు

న్నాడుగాడా ? అతడు నాకు తోడుగలుగును.

విద్యా—మనకతడేయాధారుడు. యితరమేమున్నది ? నాయనా !

మియ్యయ్యవారు బాగుగా విద్య నేర్చుచుందురా ?

గోపా—తండ్రి ! నిన్న మాయయ్యవారి కుమార్తెకు పునస్సం

ధానకార్యము జరిగినది

విద్యా—నామాట యేమైన వచ్చినదా ?

గోపా—మీ నాన్నగారున్నారా ? యిది యడిగినారు. లేదు

యేవో గ్రామము వెళ్ళినారని జెప్పి మాయన్న నడిగి

పెరుగు సప్లయిచేసితిని.

విద్యా—నిన్న తెమ్మనిరా యేమి ?

గోపా—లేదు. నా సహాధ్యాయులు తలవక సహాయము

చేయుచుండ యూరక్మొనకట్లు చేసితిని.

విద్యా—ఏమన్నారు ? తండ్రి !

గోపా—నీవు తేవలయునా యిది చాలసంతోషించినారు.

విద్యా—సరే మంచిపని జేసినావు. (అనిదువ్రసను)

ఋసూ) —(తొందరగా ప్రవేశించి) అరే గోపాలా ! కొంపల్

మీద కొంపల్ ముల్గిపోయినై బే “నిన్ను అయ్య

వారు షనంలో తీస్కురమ్మన్నారు” జల్లీ.

విద్యా—ఏమి ? నాయనా ! యెందులకు ?

ఋసూ) —ఏంటో నాకు తెల్పాదు.

విద్యా—ఏమి నేరము చేసినాడు ? నాయనా !

ఖుసూ—(నవ్వుచు) నేరంకాదు గీరంకాదు.

గోపా—మిత్రమా! యెందులకు?

ఖుసూ—పమో, జల్దీహుకుం (నవ్వుచు) అరే ఎంతాపని చేసినావు.

గోపా—(తనలో) యెందులకై యుండును. (ప్రకాశముగా) సరే! అట్లనే వచ్చెదను పద.

విమ—జేరదీనుకొని నాయనా!

ఉ. తప్పొకయింత నేనెరుగఁతల్లినొ, చాల ప్రియంబునయ్యవా
రోప్పిదమందునే మనలుచుంటిచటంచు వచించినావునీ
కొప్పునె, యిట్టిదుండగము • లో సశిబాలక, ఏమిజేసితో
చెప్పుము, వారిపాదముల • చెంతకుబోయి తుమింపవేడదన్.

గోపా—అమ్మా? ఎందుకీ యపోహంబులు? నేను నేరమొనరించి, మీమనంబుగలచెద ననుకొంటివా? అట్లెన్నటికి దలంపకును.

విమ—మరెందులకీ కబురు?

గో—అదియే పోయి తెలిసికొందును.

విద్యా—నాయనా! నేనువచ్చెదను సహవుము.

(గోపాలును, విద్యాధరి, ఖుసూ)కాన్ నిష్క్రమింతురు)

విమ—నామనసు నిలుచుటలేదు. నేనుకూడా ప్రచ్ఛన్నముగా బోయెద. (నిష్క్రమించును)

వి మ ల

పంచమాంకము—ప్రథమరంగము.

సావడిలో రామవర్మ, బశిపిల్లలు, యింకొకకొంతమందిపెద్దలు
(కూర్చొనియుందురు)

(అంతట విద్యాధరుడు, గోపాలుడు, ఖిసూఖాను వత్తురు)
రామ—(తేచి ఎదురేగి) అయ్యా! మహాత్ములు తమరువిచ్చే
సీతిరా? దయ చేయండి. (అని కూర్చుండబెట్టుచు)

విద్యా—(రామవర్మచేయిబట్టుకొని) తండీ!

ఉ. బాలుడు, జ్ఞానహీనుడతి • సామరుడేది యెఱుంగనట్టి వా
దొలసమానుశీత డన • పరాధమదేమియొనర్చినన్, ఊమిం
చాల, కృపాలవాల, దయచాలగనుంచుడి, యింతనుండి యే
గోలయొర్చినన్ నితర • కూరపుశిక్ష విధింతుచగ్గిజా.

రామ—స్వార్థుడేమిటి? శిక్షవిధించుటేమిటి? నాకర్థము
కాలేదు.

విద్యా—వాడేమియో నేరముజేసెననియు, రక్షుని యాజ్ఞ
యొనది.

రామ—(నవ్వుచు) అయ్యా! అందులకుగాను. నిన్నమాఅమ్మా
యికి పునస్సంధానముగానించ, అందులకు తోచిన
కొలని ప్రసాదించిరి. మీవాడుకూడా ముఖ్యముగా
కావలసిన పెరుగుడెచ్చినాడు.

విద్యా—అదేమి వికటించలేదుకదా?

విమల—(తనలో) అదియే యిదియై యుండనోపు (చాటున నుండును)

రామ—వికటించలేదుకాని, విచిత్ర మొసగుచున్నది.

విద్యా—ఏమివిచిత్రమండి?

రామ—

చ. తరుగదు యెన్నిసార్లు పెర • దారికిమార్చిన యీదధీసుటం
బరయగ యేమిచిత్రమొ, య • దార్థముపూర్తిగ దోచుచుండనీ

తెరవు న్పురించదీవిధము • దెల్పగ బిల్వగబంపినాడనే

వరసుతు దానికీవిటుల • బల్కగనేటికి వట్టియార్తవై.

విమల—(చాటునుండి తనలో) ఆహా! దైవకృతముకు, మేర
లేదుగదా?

విద్యా—(నవ్వుచు) ఏది యిటుదెప్పించండి.

రామ—దీక్షితులు ఏది? ఆకుండనిటుల దీనుకొనిరా!

దీక్షి—(లోనికేగి, కుండదెచ్చి) అయ్యా! చూడండి (అని
వేరొకదాంట్లోబోయును మరలపూర్తియగును)

విద్యా—(నివ్వెడపడిచూచును)

(అందరు ఆశ్చర్యము సభిసయింతురు.)

ఋషా—(నవ్వుచూ) అరే! అల్లా! (అనినేలబడును)

రామ—(ఆకుండబట్టుకొని, మరొకదాంట్లోబోయును మరల
పూర్తియగును)

గోపా—(నవ్వుచూ) ఏమిది? చెపుమా?

విద్యా—(కుమారుని చేరదీసుకొని) నాయనా?

గీ. ఈ పెరుగుకుండ నీకెట్లు • లేగుడెంచె

నాయనా, ఎవ్వరొసగిరి • నాకుదెట్లు

భయము పడబోకు • యూరనో, మార్గమందొ

మనగృహమునందొ పెద్దలో • బాలహితులొ.

గోపా—మూయయ్యవారి కొనంగుటకై, యడుగ మూయన్న
యిచ్చినాడు. నేనయ్యవారికిచ్చితిని. యింతకన్న యేమి
యెరుంగను.

విద్యా—(ఆశ్చర్యముగా ఆలోచించును)

రామ—గోపాలా! నీయన్నను మాకుజూపెదవా?

గోపా—అయ్యా! దానసంశయమేమి? జూపెదను.

ఘనూ—గోపాలా! నేనూవస్తాన్.

రామ—అందరూరావచ్చును.

(అందరు బయలుదేరిపోదురు)

పంచమాంకము—ద్వితీయరంగము.

(అడవి పుంతదారి)

(గోపాలుడు, రామవర్మ, విద్యాధరుడు, యింకపందరూవత్తురు)

రామ—గోపాలా! యేసీయెక్కడున్నాడు.

గోపా—అయ్యా! యిక్కడనేయుంటాడు.

రామ—నీకిచ్చిన దెక్కడ.

గోపా—యిదిగో యీటేకుచెట్టువద్దనే యిచ్చెను.

రామ—(పిల్లలనుజూచి, పిలండి.

(అందరుపిల్లలు కేకలువేయుదురు.)

వేణు—(రామ)

(అందరువెతకి మళ్ళీవచ్చి లేడనిచెప్పుదురు.)

రామ—గోపాలా! నీవుపిలుపుము.

విద్యా—పిలుపునాయనా!

విమ—నీవుబిలచినగాని రామ. బిగ్గరగాబిలుపుము.

గోపా—(బిగ్గరగాబిలుచును)

ఉ. తల్లియు తండ్రియున్, గురువు • ధర్మపదానుచరుల్ హితుల్

[బ్రాధుల్

ఫెల్లుననిన్ను జూచుటకు • వేడుకవచ్చిరి ముద్దులన్న నా
యుల్లము సంతసాంబునిధి నోలలనాడగవచ్చి వేగ యు
త్సులసోజనేత్ర) యుగమున్ వికసింపగగాంచుమిత్రమా!

(వేణుగోపాలుడు రామ)

(అందరు ఏడీ వట్టిదివట్టిదందురు)

గోపా—(అటుయిటుజూచి)

నీ. కమభయంబుననుండు • కాలంబుననువచ్చి

వెరపుదీర్చుటయొక్క • వింతగాదు

కోరుకొన్నవియెల్ల • గూర్చెదననిచెప్పి

లీలతోనినుటొక్క • లెక్కగాదు

కడుబీదతనమును • నుడివిననీయంత

వాసులేడనుటొక్క • పాటిగాదు

అయ్యవారికొకింత • నియ్యలేదనివేడ

దారిజూపుటయొక్క • తీరుగాదు.

గీ. వచ్చుచున్నది బెడగొండ • వలెనునాదు

జన్మకును చాలునస్వతంబు • సరగదాని

బాపుమీ యింతకన్నను • కాపదేది

అన్నమానంబునకు సమ • యంబుగాదు.

యీక్షణముననాకు ప్రిసన్నుడవుగావలయును.

(డాంమని ప్రేలును)

(అందరికనులు మూతలుబడును చెవులువినిపించును)

వేణు—(అంతరవీధిని ప్రిత్యక్షము.)

గోపా—(సమస్కరించి నిలచును.)

వేణు—గోపాలా! నేను మాత్రపుడనుగాను. నన్నందరు భగవంతు

డనెదరు. నీవు నావరంబున పూజ్యులగు, విమలా,

విద్యాధరులకు జననమైతివి. నావాక్యంబు లనత్యంబులు

గావు. నీమహిమ యొక్కెంతవెల్లడియగుటకు యీదధి

భాండమొనగితిని. అదియెవ్వరింటనుండునో, వారికి సర్వ

సౌఖ్యములొదవును. మీయయ్యవారు కడుపుణ్యులే.

ముందింక కొందరినిగాతును. నీవునీపురంబుకుబొమ్ము.

యిప్పుడింతకన్న జెప్పవలసినదిలేదు.

గోపా—(చేతులుజోడించి) మహాత్మా! ధన్యోస్మి, ధన్యోస్మి.

(డాంమని, ప్రేలును)

(వేణుగోపాలును అంతర్ధానమగును)

(అందరికన్నులు తెరచును)

విద్యా—(బాలునిచేరదీసుకొనును)

విమ—(దగ్గరకువచ్చి) నాయనా! జడచినావా?

గోపా—అమ్మా! జడుచుటకు యిందుకొత్తయేమున్నది?

గీ. ఎల్లపుడు తోడునీడయై • యేలువాడు
దెలసి కోరినయవిప్రసా • దించువాడు
అన్నరీతిని బడికంపు • నాతడిపుడు
దైవమయ్యెను నేనెంత • ధన్యుడనొకో.

రామ—(బాలునిబిలచి) నాయనా! నేనునీకు విద్యగరపుటచే
నెంతధన్యుడనైతిని. నీవుచిరంజీవివై లోకంబు లేలు
గాక.

నర—(బాలునెత్తుకొని) నాయనా!

క. చిన్నప్పటినుండియు మా
కున్నహృదయ చూరుహంబె • యుగివృద్ధియవక
గన్నాము దైవవచనము
విన్నారము నీదుకతన • విశ్వాధిపతీ.

జెంక—(బాలునిబిలచి)

ఆ. నీవుజన్మమొంది • నీతల్లిదండ్రుల
ధన్యులుగనొసర్చు • తనరినావు
ఎంతవాడవయ్యె • యిలలోననీసాటి
బాలకుండుగలదె • బాలకుండ.

వీర—ఆ. కడగితల్లిదండి! • కష్టముల్ దెగదీయు
 సుతుడె సుతుమవాడె • గతులొసంగు
 దుండగీమకొడుకు • తండికిగలిగిన
 వంశమెల్లచెడును • వానికతన.

నాయనా! నీతండికిగానికి హితులనుగుటచే, కూకు గూడ
 గతులు గలిగినవి.

విద్యా—నాయనలారా! యిదంతయు మీపచ్చగాదా? ఆనా
 డట్లుమమ్ము నాదరించకున్న, మాగతేమగును. ఎన్నిటి
 కైన మీరే శరణ్యము.

పిల్లలు అందరు—అయ్యగారు! మన గోపాలుడు మన బడికి
 వచ్చునా?

రామ—బాలకులారా! సగ్వవిద్యాపారంగతుడగు గోపాలునకు
 బడి యెందుకు.

రంగ—అయ్యా! అంతగొప్పవాడెట్లయ్యెను.

రామ—వేణుగోపాల కరుణచేత.

పిల్లలందరు—అట్లయిన మేమందరము వేణుగోపాలు నశ్చరచే
 దము. (శ్రీమద్ధ్రుమారమణ గోవిందోహరి)

నర—అయ్యా భుక్తికివేళ యతిక్కమించుచున్నది. దయచే
 యును. భోజనముజేసి మేమందర మటకు వత్తుము.
 (నమస్కరించును)

విద్యా—(గ్రుక్కొని దీవించి) నాయనలారా! మంచిది. అందరు
 దయ యుంచవలెను.

(బాలకులందరు పెద్దకేకలలో మనగోపాలునకుజే)

(అని నిమ్మ)మింతురు.)

పంచమాంకము—తృతీయరంగము.

శృంగారభవనము—అలయమును.

పరిచా—నూ యజమాను లింకనురాలేదు. వంటలై సిద్ధము
గాయున్నవి. మాదేవి విమలయైశను రాలేదు. (నీళ్లు
చేతబట్టి నిలచియుందురు.)

(మువ్వరువచ్చి) యీభవనముగోపాలభవనములనివ్రాసియున్నది
విద్యా—ఎవ్వర్నిదె యుండును.

విమ—చిత్రముగా యున్నదే.

గోపా—తండ్రి మనదే.

పరిచారికలు—అయ్యా ! యేమట్లాలోచించుచున్నారు. యిది
మన భవనమే రండి (అని కాళ్ళమీద నీళ్ళుపోయుదురు)

విమ—మీరింటికి జనుడు. గోపాలునర్పించి వత్తుడు.

గోపా— }
విద్యా— } (లోని కరుగుదురు)

(గోపాలుడుద్దేశించి)

విమ—తండ్రి ! వేణుగోపాలా !

చ. పదపడి, యాయభండరస • భాసిల్లమైనశిరిన్ మునింగి, నీ
పదములు గొల్వగాదగిన • భావముగల్గుకొ, గల్గుండునో
నడమలమూర్తి, యీకలుష • సాగరమైన ధనంబడేల, నీ
పదములెహకొనంగియు కృపామతి బోవుము, గోపబాలకా.

(ప్రతిభాక్షమే)

వేణు—విమలాదేవి, నీవు బహు పుణ్యవంతురాలవు. యీనా
టకమునకు కారణమిప్పుడు, నీభక్తిచేతనే, సపతికిగతి, నీ
సుతునకు హితవుచేకూడినది. నీవేమియు బేలనొంద
కుము, మీమువ్వు రిచ్చాల్లీల మనలుచు, అనంతరము
వేరుజేయక పుణ్యము గూర్తును. నీకు జయమగుగాక !
యిక జనుము. (అంతర్ధానమగుచు)

(విమల నిష్క్రమించును.)

(పురజనులందరు చూడరాగా, వేణుగోపాల భవనమనివాళిన
శృంగారపు, హర్షము గననగును.
(ఆశ్చర్యపడుదురు.)

విమ—నాయనలారా ! రంజి.

విద్యా—యిదంతయు మీదయ, యీ బాలకుని, యాతని
మాతనుగా పాడుచు. నేను తపమున కరిగెదను.

నర—అయ్యా ! అట్లయిన, యీ సర్వస్వమును, మన గోపాలు
నకు గట్టి, మీ యిచ్చవచ్చినరీతి జరించుచు. మేమందర
మాతనినే ప్రభువుగా గొలచెదము.

విద్యా—సరే! అట్లనే జేయుచు.

(మృత్యుదేశత, దురాచారుడు, అనారోగ్యుడు ప్రవేశము.)

మృ—అయ్యా ! నమస్కారము.

దురా—స్వామి ! జోహారు.

అనా—అయ్యా ! వందనములు.

గోపా—అయ్యా ! మీరలెవ్వరు.

మృత్యు—కుమారా ! నేను మృత్యుదేవతను.

గోపా—నీవు మృత్యుదేవతవా ? తల్లి సమస్కారము. నిన్నున్య
గాభావించినందులకు క్షమించుము. వారలెవ్వరు.

మృత్యు—వాకు నాపరిచారికలు. మేము చిరకాలమునుండి
మీ తల్లి తండ్రిని, పిమ్మట మిమ్ములను వెంటాడించి,
మాముద్యమము నెవేర్చుకొన యత్నించితిమి. దురా
చారునకుగాని, అనారోగ్యునకుగాని, నాకుగాని యిండు
కేనియు తావు చిక్కలేదు. నీవెంతధన్యుడవు. కృమ
ముగా నీకు రాజ్యత్వము, పిమ్మట దేవత్వము, సిద్ధి
చును. నీవు గల ప్రదేశమున దురాచారుగాని, అనా
రోగ్యముగాని, మృత్యుభయముగాని గలుగ నెరదు.
యిదిగో ఇవి స్వీకరించుము.

గోపా—(తలవంచి) చేతులు జోడించుచు)

మృత్యు—(అక్షతలు శిరమునవేసి) బాలకా ! సింహాసన మధి
ష్టింపుము.

గోపా—తల్లి ! మిమ్ముల దెలిసి మీకు చోటానంగక, కష్టపె
ట్టినందులకీ ధానుచు క్షమించ వలయును.

దురా—నాయనా ! గోపాలా !

సీ. నీకతంబున ప్రజా • నీకంబులెల్ల న

ధాచారవంతులై • దనర్థగాక!

వి మ ల.

నీకతంబున ప్రజా ♦ నీకంబులెల్లరు
 నారోగ్యవంతులై ♦ యలరుగాక!
 నీకతంబున ప్రజా ♦ నీకంబులెల్లరు
 సద్వర్త నీతులై ♦ జలగుగాక!
 నీకతంబున ప్రజా ♦ నీకంబులెల్లరు
 స్రూరమృత్యువు జిక్క- ♦ కుండ్రుగాక!

గీ. నీకతంబున రాజ్యము ♦ నేలునట్టి
 చక్కవర్తికి చిరకాల ♦ జీవమిచ్చి
 గాచిరక్షించి సంతోష ♦ గరిమజూపి
 షలుశీర్షి వేణుగోపాల ♦ బాలకుండు.

గోపా—స్వామీ. ధన్యోస్మి, ధన్యోస్మి.
 (విమలావిద్యాధరులు చెరివకప్రక్కనిలచి)

విమ— }
 విద్యా— } మహాత్ములారా ! మీకుకూడ మాయందను
 గోపాముకలిగినదా ?

మృ—శ్రీ ! నీవు కడుధన్యురాలవు, యీ నాటకంబున కంతకు
 కర్తవు నీవే యీతని గనుటచేత నీ వంశము తరించినది.
 యిక నీతని ప్రభువుగా నియమింతము.

అందరూ గోపాలుని సింహాసనముపై గూర్చుండ జెట్టుమరు.

(అందరు అక్షతలు జల్లి)

గోపాలునకుజే (యందురు పైనుండి పూలుగురియును)

(భరత వాక్యము)

మ. పతిభక్తిక జెడనీక! సత్పథమునన్ పాపంబురానీక శీ!
 పతినెల్లప్పుడు నాత్మలోదలచు నా • పద్మాక్షివిద్యాధరుల్
 గతియోచించుచు బీదకాలమతి చ • క్కంబుచ్చివర్ధిల్
 పతులన్ వారికుమారునిన్ సతతమున్ పాలించు దేవుండీ

(అందరునిష్క్రమింతురు)

సంపూర్ణము.

మంగళం. మంగళం.

14874